

VAITELIAISUUSPYYNTÖ POISTETTU

EU/YUTP/EDUSKUNNALLE TIEDOTTAMINEN/ EU:n ihmisoikeusloukkauksia ja -rikkomuksia koskeva maailmanlaajuinen pakotejärjestelmä

Käsittelyvaihe ja jatkokäsittelyn aikataulu

EU:n neuvosto valmistelee päätöstä uusista pakotteista EU:n maailmanlaajuisen ihmisoikeuspakotejärjestelmän puitteissa. Listauksia esitetään kohdistettavaksi useisiin henkilöihin ja yhteisöihin, joiden katsotaan syyllistyneen vakaviin ihmisoikeusloukkauksiin siviilejä kohtaan eri maissa. Perusteena kaikille listauksille on siviileihin kohdistunut seksuaalinen tai sukupuoleen perustuva väkivalta.

Suomen kanta

Suomi tukee vuonna 2020 perustetun EU:n maailmanlaajuisen ihmisoikeuspakotejärjestelmän aktiivista ja johdonmukaista toimeenpanoa. Suomi pitää tärkeänä, että EU kohdistaa pakotteita niihin henkilöihin ja toimijoihin, jotka ovat syyllistyneet vakaviin ja systemaattisiin ihmisoikeusrikkomuksiin. EU päätti vuoden 2023 aikana useista ihmisoikeuspakotelistauksista, joiden perusteena oli seksuaalinen ja sukupuoleen perustuva väkivalta.

Sukupuolten tasa-arvo ja naisten ja tyttöjen oikeudet on määritelty Suomen painopisteeksi ulko- ja turvallisuuspoliittisessa toiminnassa. Suomi pitää perusteltuna, että EU jatkaa pakotteiden kohdistamista henkilöihin ja yhteisöihin, jotka ovat syyllistyneet seksuaaliseen ja sukupuoleen perustuvaan väkivaltaan siviilejä kohtaan eri maissa.

Suomi korostaa pakotteiden huolellista valmistelua. Johdonmukaisuuden, suhteellisuuden ja vahvan oikeusperustan on jatkossakin oltava lähtökohta EU:n pakotepolitiikalle. Suomi korostaa, että pakotelistauspäätöksiä koskevan perusteluaineiston tulee olla kattavaa ja avoimiin lähteisiin pohjautuvaa, ja että esitettyjen listausten riittävät perustelut tulee varmistaa.

Suomi kannattaa EU:n ihmisoikeuspakotejärjestelmän käyttämistä esitettyjen maiden kohdalla, jotka ovat Haiti, Syyria, Venäjä ja Pohjois-Korea. Riippumattomien kansainvälisten ihmisoikeustoimijoiden raportit vahvistavat, että em. maissa on tapahtunut vakavaa seksuaaliseen ja sukupuoleen perustuvaa väkivaltaa siviilejä kohtaan (ml. YK:n riip-

pumattomat ihmisoikeusmekanismit ja kansainväliset järjestöt). Maiden ihmisoikeustilanne on myös kansainvälisen huomion kohteena (muun muassa YK:n ihmisoikeusneuvoston istunnoissa).

Suomi kannattaa EU:n ihmisoikeuspakotejärjestelmän käyttämistä Haitin tapauksessa. On keskeistä, että naisten ja tyttöjen oikeuksien polkemiseen ja muihin ihmisoikeusrikkomuksiin syyllistyneet tahot saatetaan vastuuseen teoistaan.

Suomi kannattaa EU:n ihmisoikeuspakotejärjestelmän käyttämistä Syyriassa. Suomi on osana EU:ta pitänyt toistuvasti Syyrian heikkoa ihmisoikeustilannetta esillä eri foorumeilla.

Suomi kannattaa EU:n ihmisoikeuspakotejärjestelmän kohdentamista venäläistahoihin. Venäjän laitton hyökkäyssota Ukrainaa vastaan on kärjistänyt Venäjän jo ennestään heikkoa ihmisoikeustilannetta ja paljastanut Venäjän voimaviranomaisten toteuttamia ihmisoikeusloukkauksia sekä Venäjällä että hyökkäyksen kohteena olevassa Ukrainassa.

Suomi kannattaa EU:n ihmisoikeuspakotejärjestelmän käyttämistä Pohjois-Koreassa, jonka ihmisoikeustilanne on riippumattomien raporttien mukaan erittäin heikko.

Pääasiallinen sisältö

Neuvoston 8.12.2020 voimaan tullut päätös (YUTP) 2020/1999 ja asetus (EU) 2020/1998 mahdollistavat pakotteiden asettamisen sellaisia luonnollisia henkilöitä, oikeushenkilöitä, yhteisöjä tai elimiä vastaan, jotka ovat vastuussa neuvoston päätöksessä ja asetuksessa tarkoitetuista vakavista ihmisoikeusloukkauksista ja –rikkomuksista riippumatta siitä, missä ne ovat tapahtuneet (UTP 14/2019 vp).

Tällaisilla kohdennetuilla pakotteilla toteutetaan Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 21 artiklassa määrättyjä yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan tavoitteita. Niillä myös edistetään unionin toimia demokratian, oikeusvaltioperiaatteen, ihmisoikeuksien ja kansainvälisen oikeuden periaatteiden vahvistamiseksi ja tukemiseksi yllä mainitun 21 artiklan mukaisesti. Tällaisten kohdennettujen pakotteiden soveltaminen on yhdenmukaista unionin tämän alan yleisen strategian kanssa ja vahvistaa unionin valmiuksia edistää ihmisoikeuksien kunnioittamista.

Kohdennettuja pakotteita sovelletaan vakaviin ihmisoikeusloukkauksiin ja –rikkomuksiin.

Kyseisen pakotejärjestelmän pakotetyyppejä ovat henkilöihin sovellettava maahantulo ja kauttakulkukielto EU:n alueella sekä henkilöihin ja yhteisöihin sovellettava varojen ja taloudellisten resurssien jäädyttäminen. Lisäksi pakotelistattuihin henkilöihin ja yhteisöihin kohdistetaan kielto asettaa varoja tai taloudellisia resursseja näiden saataville tai hyödynnettäviksi suoraan tai välillisesti.

Haitin ihmisoikeustilanne on heikentynyt merkittävästi maan pitkään jatkuneen poliittisen, humanitaarisen ja turvallisuuskriisin eskaloituttua alkuvuonna. Merkittävää osaa maasta ja pääkaupunki Port-au-Princestä hallussaan pitävät aseelliset jengit ja rikollisryhmät ovat raporttien mukaan syyllistyneet vakaviin rikoksiin siviilejä vastaan. Raiskaukset ja seksuaalinen väkivalta ovat keskeinen osa jengien keinovalikoimaa.

Syyriassa yli vuosikymmenen kestänyt sisäinen konflikti on entisestään heikentänyt maan ihmisoikeustilannetta. Syyrian hallinto ei kunnioita velvollisuuttaan suojella kaikkia syyrialaisia ja heidän ihmisoikeuksiaan. Syyrian hallinto ja sodan eri osapuolet ovat syyllistyneet vakaviin ihmisoikeuksien ja kansainvälisen oikeuden loukkauksiin ml. raiskauk-

siin ja muuhun seksuaaliseen väkivaltaan sodankäynnin välineenä. Syyrian ihmisoikeustilanne on ollut sisällissodan alusta lähtien ollut YK:n ja kansainvälisen yhteisön huomion kohteena.

Venäjän asevoimat on syyllistynyt vakaviin ihmisoikeusloukkauksiin Ukrainassa. Todistusaineiston mukaan venäläiset toimijat ovat syyllistyneet miehityillä alueilla (ml. Her-sonin alueella) muun muassa kidutukseen, raiskauksiin ja muuhun seksuaaliseen väkivaltaan. Venäjän käynnistämä sota Ukrainaa vastaan on kärjistänyt myös Venäjän sisäistä, jo ennestään heikkoa ihmisoikeustilannetta. Tuhansia ihmisiä on pidätetty sotaa vastustavissa mielenosoituksissa tai pienemmissä tempauksissa ja kiinniotettujen väkivaltaisesta kohtelusta on uutisoitu.

Pohjois-Korean ihmisoikeustilanne on erittäin heikko. Maan tilanne on ollut jo vuosia kansainvälisten ihmisoikeusfoorumien toiminnan kohteena. Maan johto on vastuussa laajamittaisista ihmisoikeusloukkauksista. Keinovalikoimaan lukeutuu myös seksuaalinen ja sukupuoleen perustuva väkivalta erityisesti toisinajattelijoita sekä naisia ja tyttöjä kohtaan.

EU:n oikeuden mukainen oikeusperusta/päätöksentekomenettely

EU:n asettamia pakotteita koskevat päätökset perustuvat Euroopan unionista tehdyn sopimuksen (SEU) 29 artiklaan. Neuvoston 8.12.2020 voimaan tullut päätös (YUTP) 2020/1999 ja asetus (EU) 2020/1998 mahdollistavat pakotteiden asettamisen sellaisia luonnollisia henkilöitä, oikeushenkilöitä, yhteisöjä tai elimiä vastaan, jotka ovat vastuussa neuvoston päätöksessä ja asetuksessa tarkoitetuista vakavista ihmisoikeusloukkauksista ja –rikkomuksista riippumatta siitä, missä ne ovat tapahtuneet (UTP 14/2019 vp).

Kansallinen valmistelu

Asia on saatettu ulkosuhdejaoston kirjalliseen menettelyyn 8.7.2024-11.7.2024.

Taloudelliset vaikutukset

Ihmisoikeuspakotejärjestelmän käytöstä ei arvioida aiheutuvan merkittäviä taloudellisia vaikutuksia EU- tai kansallisella tasolla.

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

UM/POL-40, Janina Hasenson, +358 295 351 902